

Бондаренко І.М.,

*Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого,
к.ю.н., доцент кафедри фінансового права*

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Враховуючи бурхливий розвиток законотворчого процесу в Україні, що супроводжується прийняттям Верховною Радою України основоположних законів, в тому числі й кодифікованих, що потребують системного аналізу всього накопиченого, як законодавчого так і наукового матеріалу, виникає безліч дискусій та полемік серед вчених-правознавців щодо спірних питань і альтернатив їх вирішення.

Однією найактуальніших тем, що викликає багато запитань теоретичному та практичному рівні - є питання фінансової відповідальності- Все більше публікацій присвячені обґрунтуванню явності даного виду юридичної відповідальності, хоча, деякі автори виступають проти такої думки. В будь-якому разі для науки фінансового права є важливим питанням розробки галузевої концепції відповідальності, що тісно пов'язана з удосконаленням механізму правового врегулювання відповідних правовідносин.

Насамперед, хотілося б зазначити, що являє собою взагалі інститут юридичної відповідальності, - це вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників передбачених законом санкцій, що забезпечуються в примусовому порядку державою. В теорії держави і права закріпленій і обґрунтований поділ юридичної відповідальності на чотири види (кримінальну, цивільну, дисциплінарну і адміністративну), деякі автори додають ще й матеріальну. Але зараз все більше вчених схиляються до думки, що даний поділ не відповідає сучасним політико-правовим реаліям на фоні зростання і підвищення відповідальності держави щодо забезпечення у суспільстві правопорядку. Насамперед слід виходити з наявності

поняття фінансового правопорушення, що, як уже зазначалося, є «першоосною» її настання.

Фінансове правопорушення - дія чи бездіяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання усіх форм власності, об'єднань громадян, посадових осіб, громадян України та іноземних громадян, наслідком яких стало невиконання фінансово-правових норм. Проте, зазначене визначення не закріплює жоден нормативно-правовий акт, тому розглядати його як підставу фінансово-правової відповідальності не можна, оскільки Конституційний Суд України в рішенні у справі про офіційне тлумачення положень п.22 ч.1 ст.92 Конституції України, ч.1,3 ст. 2, ч. 1 ст.38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) від 30.05.2001р №7-рп/2001 підкреслив: «положення пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України треба розуміти так, що ним безпосередньо не встановлюються види юридичної відповідальності. За цим положенням виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності, а також діяння, що є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями як підстави кримінальної, адміністративної, Дисциплінарної відповідальності, та відповідальність за такі Діяння. Зазначені питання не можуть бути предметом регулювання підзаконними нормативно-правовими актами. З огляду що за чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення суб'єктами адміністративної відповідальності є фізичні особи, у частині третій статті 2 цього Кодексу під словосполученням «законодавством, ще не включеним до Кодексу» слід розуміти закони, що встановлюють відповідальність фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень, які ще не включені в установленому порядку до зазначеного Кодексу. Сам же термін "фінансова відповідальність" використовується Законом України "Про податок з доходів фізичних осіб"¹ від 22.05.2003 р. N 889-4. п.п.20.2. шляхом визначення осіб, які несуть фінансову відповідальність за порушення норм цього закону: Співвідношення поняття фінансова відповідальність і фінансова санкція викликає також наукову дискусію. Але зрозуміло, що снування фінансової санкції, як елементу фінансової норми, ще не означає виникнення фінансової відповідальності, «оскільки в такому вигляді вона існує постійно, а відповідальність настає лише за вчинення правопорушення». Логічним є висновок, що через фінансову відповідальність реалізується фінансова санкція.

Але попри все, за думкою О. А. Музики та О. А.Лукашева, фінансова відповідальність вже сформувалася об'єктивно. Вони стверджують, що про існування фінансової відповідальності свідчить наявність Бюджетного кодексу України і інших законів з питань оподаткування. В теорії наведена думка, що на сьогодні приступити до вивчення галузевої правової відповідальності в позиції науки фінансового права важко з тієї причини, що визначення фінансової відповідальності повинно бути закріплено в загальній частині галузевого законодавчого акта, що не існує в зв'язку з відсутністю єдиного кодифікованого акта, що оформляє основи правового регулювання відносин у сфері публічної фінансової діяльності. Фінансово-правова відповідальність формується за інституціональною ознакою - «знизу вверх», оскільки, наприклад, і більш детальне законодавче оформлення і наукове осмислення отримують податкова, бюджетна і валютна відповідальність.

На цю особливість слушно звертає увагу Ю.О. Крохіна і Т.О. Гусева, підкреслюючи, що поняття фінансово-правової відповідальності включає не лише відповідальність за податкові правопорушення, а й відповідальність за порушення

бюджетного, валютного, банківського законодавства, законодавства про грошовий обіг тощо. Однак на сучасному етапі розвитку фінансового законодавства не видно перспектив прийняття єдиного кодифікованого акта.

Навпаки, законодавчий орган йде шляхом кодифікації бюджетного податкового законодавства і закріплення відповідних інститутів відповідальності в Бюджетному кодексі України та податковому законодавстві України. Така ситуація цілком логічна, оскільки родовим об'єктом будь-якого фінансового правопорушення виступає певна група фінансових відносин (бюджетних, податкових та ін). Саме тому розмежування фінансових правопорушень за ритерієм родового об'єкта має наслідком стійку тенденцію форкання повноцінних інституціональних видів відповідальності а рівні структурних елементів системи фінансового права за відсутності передумов створення самостійного галузевого виду юридичної відповідальності.